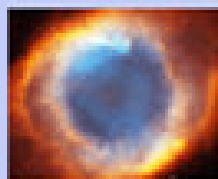

HALASSY BÉLA

HÁROM KARDINÁLIS KÉRDÉS

“HIT, REMÉNY, SZERETET”

HIT, REMÉNY, SZERETET

HÁROM KARDINÁLIS KÉRDÉS

az információ-elemző szemével

DR. HALASSY BÉLA

2021.

TARTALOM

ELŐSZÓ.....	4
1. HIT ÉS TUDOMÁNY	5
1.1 A SÁRGÁ VILLAMOS ÉS A TUDÁS.....	5
1.2 A HIT ÉS AZ ELEMZŐ GONDOLKODÁS.....	5
1.3 AZ ISMERET ELEMZÉS	6
1.4 MESTERSÉGESEN GERJESZTETT ELLENTÉT	7
1.5 KÉTFÉLE HIT – KÖZÖS VONÁSOKKAL.....	8
1.6 HÁROM KARDINÁLIS KÉRDÉS	9
2. Milyen eredetű a világ?	10
2.1 KÉT LÉNYEG - KÉT VEZÉRLŐELV	10
2.2 ŐSROBBANÁS ÉS MATEMATIKA	11
2.3 VÉLETLEN ÉS CSODA.....	12
2.4 HÁROMFÉLE HIT	13
2.5 LÉTEZIK-E EGYSZEMÉLYES HIT?	15
2.6 BÖLCSEGYMÁSRA HAGYATKOZÁS.....	15
3. MEGISMERHETŐ-E A VILÁG?.....	17
3.1 A MEGISMERÉS KÉT SÍKJA	17
3.2 AZ ISMERET MENNYISÉGE ÉS MINŐSÉGE	18
3.3 A MEGISMERÉS MÓDSZEREI ÉS FORRÁSAI	18
3.4 KÉTFÉLE REMÉNY.....	20
3.5 A REMÉNYSÉG SEGÉDESZKÖZEI	22
3.6 AZ ŐSROBBANÁS ÉS A REMÉNY	23
4. Milyen természetű a világ?	25
4.1 A JÓSÁG FOGALMA	25
4.2 ASZIMMETRIKUS VILÁG.....	26
4.3 NÉGYFÉLE ERKÖLCSI ÁLLAPOT	27
4.4 AZ ŐSROBBANÁS ÉS A SZERETET.....	29
4.5 A KARDINÁLIS KÉRDÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA	31
5. SZENVEDÉS ÉS BOLDOGSÁG.....	33
5.1 FÉLREÉRTÉSEK	33
5.2 SZENVEDÉS ÉS... ..	34
5.3 A SZENVEDÉS ÉRTELME ÉS HASZNA.....	37
5.4 A BOLDOGSÁGRÓL.....	39

ELŐSZÓ

Ez a kis mű a hitről, reményről és szeretetről szól, de nem kenetteljesen, hanem a „szürkeállományt” megdolgoztatóan: nyomozni fog utánuk. Ezen belül olyan nagy kérdésekkel foglalkozik, mint a világ eredete, a megismerés korlátai, a jó és a rossz viszonya, a szenvedés és a boldogság. Ennek kapcsán tisztáznunk kell az alapfogalmat. A hit nem hétköznapi értelemben vett vélekedés és főleg nem az irracionális, okkult jelenségekre vonatkozó hiedelem, hanem az evilágon túlira irányuló világnézeti felfogás.

A mű alaphangját megadó mottó a következő lehetne:

***Isten léte nem bizonyítható, mint ahogy
nem bizonyítható Isten nemléte sem.***

Ennélfogva mindenki, aki az élet lényegéről elgondolkozik, hívőnek számít, még az ateista is, mivel az ő felfogása se a tudásán, hanem a hitén alapul.

A kiemelésben Istent nagybetűvel írtam, mert tulajdonnév. Ez két további kérdést vet fel.

Mögöttes rendszer. Kétféle világnézet létezik: az egyik mögött logikus filozófiai rendszer áll, a másik ezt nélkülözi. A dialektikus materializmus és az egyistenhit mint objektív idealizmus kerek rendszert alkot. Ezért ezek logikailag egymással összevethetők, míg a többiek nem. Ebben a műben nagy hangsúlyt fektettem a logikára, kizárva az illogikus tényezőket.

Eltérő istenhitek. Az előbbiből következően nem fogok kitérni az ún. primitív vallásokra, illetve a többisten hitekre sem. Egy dolog ugyanis, hogy minden **embert** tiszteletben tartok, de a **nézetek** között vannak, amik nem tiszteletreméltók. Mi a tisztelendő mondjuk Baál bálványozásán? A görög mitológia kedves mese a számomra, de filozófiai síkon értékelhetetlen.

Még a mű céljait kell elárulnom.

Nem célom bárkinek is a meggyőzése, a saját világnézetemnek a másé elé helyezése. Viszont feladatom az ellenkező kurzus megállítása, az istenhívőt lenéző, háttérbe szorító nézetek hamisságának a feltárása, vagyis az elemző felvilágosítás. Az ateizmus semmivel sem tudományosabb az istenhitnél, amivel kapcsolatosan a nem hívők sokszor meglehetősen félretájékozottak. Tessék csak például a **boldogok a lelkiismeretlenek** kitételre gondolni, majd a mosolyt letörölve elolvasni a 6. pontban és megpróbálni megérteni, hogy valójában mit is jelent az. Talán az segít a boldogtalanokon.

HáBé

1. HIT ÉS TUDOMÁNY

(Avagy nemcsak a hívő nézete szorul védelemre!)

1.1 A SÁRGA VILLAMOS ÉS A TUDÁS

„Apúúúú! Miért sárga a villamoós?” – kérdezi a csöppség.
„Azért, hogy jól látható legyen” – így apuka.
„Miért legyen jól láthatóóó?”
„Hogy ne ütközzenek neki az autók.”
„Miért ne ütközzenek neki az autóók?”
„Hogy ne legyen baleset.”
„Miért ne legyen baleset?”
„Hogy, hogy ne ....”
Közbevágás: „Akkor az autóbusz mér' nem sárgaaa...???”

Apuka végre észre tér:

„Tudod, kisfiam, a villamos azért sárga, mert egyszer egy bácsi úgy gondolta, hogy így lesz szép és így lesz jó. És szerinted?”
„Hááát, téényleg széép!”

Legyetek olyanok, mint a gyerekek...! Vajon felnőttként miért felejtettünk el kérdezni? És miért nem fogadjuk el a végső válaszokat? Talán mert azt hisszük, hogy már sokat tudunk? Talán, mert túlzottan bízunk a szerzett ismereteinkben? És mi hívők, talán azért, mert készen kaptuk a biztosnak vélt válaszokat és nem merünk, de nem is tudunk már tovább kutatni?

A világ alaposabb megismeréséhez meg kell tanulnunk újra kérdezni.

1.2 A HIT ÉS AZ ELEMZŐ GONDOLKODÁS

Kora reggel úgy öt óra táján a teraszon szoktam ülni megpróbálva úgy érezni és dicsérni Istent, mint a madarak kórusa teszi. Az sem csüggeszt, hogy nekem ez sohasem fog úgy sikerülni, mint nekik. Mert nemcsak a mezők liliomának a ruhája tökéletesebb az enyémnél...

Jé! Ott a liliom, itt az ibolya, amott az aranyeső. Miért fehér az egyik, kék a másik és „mondd csak miért sááárga az aranyesőóóó?” – jut eszembe Pistike. Lám az egyik kérdés máris szüli a másikat.

Vannak kedves hívó társaim, akik rettenetesen tartanak az olyasféle tudományos kérdésektől, mint mondjuk az evolúció. Nem merik elvetni, mert félnek attól, hogy avítt gondolkodásúaknak fogják őket tartani. Ámde ódzkodnak az elfogadásától is, mert hiszen a biblia mintha mást mondana az élőlények fajairól, mint az evolúciós elmélet. (Persze nem mond mást, csak rosszul szoktuk értelmezni egyes kijelentéseit. De erről majd máskor.)

Ha ismeretlenbe ütközünk, attól nem félni kell, hanem olyan bátran és minden *értelmes* választ elfogadóan kérdezni, mint a gyermekek.

A mézet szeretjük. Bár nem tudjuk, hogy a méhecskék miért teszik azt és úgy, ami a „dolguk”, a méz kedvéért még a szűrős ügyeiket is elfelejtjük. A virág meg állítólag azért szép színes és illatos, hogy csalogassa a méheket. De vajon honnan tudja, hogy olyannak kell lennie? És ha megváltoznak a körülmények, miként fog alkalmazkodni hozzájuk? Mi lesz a barackfáimmal, ha a méhek végleg kipusztulnak...?

A tudósok minden kérdést az evolúció nagy kasába söpörnek, ami attól sem lesz világosabb a számunkra, hogy most már valamicskét sejtegetünk a génekről meg a DNS-ről. Merthogy a lényeg továbbra is homályban marad.

Tessék megmondani, hogy az élőlényeknek ***melyik (fizikai) része felelős a változás tudásáért és az arra való reagálásért?*** A félkész tudomány azt állítja, hogy az életképesebb egyedek maradnak fenn. Mint tudjuk, ez nem mindig igaz: lásd a neandervölgyi ember váratlan eltűnését. Továbbá két egymás mellett élő teljesen egynemű valami közül mitől lesz az egyik alkalmazkodóbb, mint a másik?

Vegyük észre, hogy létünk igen fontos jelenségeire nem kapunk végső válaszokat, csak az „apúú, miért...?” kérdéssorozatban lépegetünk előrébb. De vajon meddig? Addig, ameddig a végső valóban érvényes választ fel nem ismerjük és el nem fogadjuk azt. Mert egyszer Valaki úgy gondolta...

1.3 AZ ISMERETELEMZÉS

Sajátos gondolkodásmódom miatt el kell árulnom, hogy mi a hivatásom. Generikusan ***rendszerelemző***, specifikusan ***információs*** rendszerelemző.

A minket körülvevő dolgok rendszereket alkotnak. Van iskolarendszer, pénzügyi rendszer, közlekedési rendszer stb., de például az emberi test sem más, mint egy sajátos rendszer. A rendszerek elemekből és a közöttük lévő kapcsolatokból állnak. Ha a működésükben valami hibádzik, azért vagy valamelyik elem, vagy valamilyen összefüggés hiányossága a felelős.

Például a szív nem szállít elég vért az agynak. Amint az orvos a diagnózis által határozza meg a betegség mibenlétét, úgy a rendszerelemzőnek is

megvannak a maga diagnosztikai módszerei. Az információs rendszerelemző az ismeretek elemeinek és kapcsolatainak a hiányosságait vizslatja.

Példa: A Paradicsomban a sátán elcsábította Évát és Ádámot. Ámde a történet egy komoly filozófiai-ismereti ellentmondást tartalmaz. Ha a Paradicsom az a hely, ahol még az ember boldog és bűnre képtelen volt, akkor mit keresett ott Lucifer? A kérdés végül is az, hogy miként vétkezhetett az ember *mielőtt* a természete rosszra hajlónak vált volna?

Ezt a dilemmát a teológusoknak kell megoldaniuk. A rendszerelemző csak annyit tehet, hogy felhívja a figyelmet a (lehetséges) problémákra.

1.4 MESTERSÉGESEN GERJESZTETT ELLENTÉT

Az ateisták megpróbálják szembeállítani a tudományt és a vallást, illetve sok hívő tudós is úgy véli, hogy ki kellene őket békíteni egymással. Ezek téves nézetek: a tudomány és a vallás sohasem voltak ellenségek. Inkább két olyan megközelítésről van szó, amelyek *együttesével* jobban megismerhető az anyagi világ és közelebb juthatunk Istenhez is. Mint látni fogjuk, a vallás egyes helyzetekben kiegészítheti a tudományt, az pedig segíthet bennünket a Mindenható egyes titokzatosnak tartott vonásainak a megértésében.

A mai – főleg fiatal – hívő, a hitét már nem a régi módon akarja megélni. Nem fogadja el a vallási tételeket átgondolatlanul, hanem kérdez, vagyis egy picit már rendszerelemző módjára viselkedik. Csak éppen a gondolatvitele legelején akad egy problémája: mit kezdjen a tudomány eredményeivel?

Egyesek azt a téves egyenletet hirdetik, miszerint ateizmus = tudomány és vallás = hiedelem. A felfogás hamisságát az alábbi axióma mutatja. (N.B.: Az axióma olyan alaptörvény, amely logikusan és feltétlenül igaz.)

***Isten léte nem bizonyítható, mint ahogy
nem bizonyítható Isten nemléte sem.***

A kitételen sem a hitetlennek, sem a hívőnek nem érdemes megütköznie. Ugyanis Istenre, akin az *örök Szellemet* értjük, nem vonatkoznak az *időleges anyagi* világ változó törvényei. Megismerési eszközeink és módszereink – a tudományok – tárgyai evilágiak, a másik szférára nem hatásosak és rá csak részben alkalmazhatók. Továbbá, ha az ember képes lenne teljesen megérteni Istent, akkor nem is lehetne az, aki: a végtelen és felfoghatatlan Szellem.

Ennek tükrében a hit paradoxonja így hangzik:

Isten létének közvetett bizonyítéka, hogy léte nem bizonyítható.

1.5 KÉTFÉLE HIT – KÖZÖS VONÁSOKKAL

A következtetés a fentiekből már adódik. Mivel a tudomány nem képes bizonyítani Isten nemlétét, filozófiai-logikai szempontból

az ateista világnézete is csak mindennapos értelemben vett hit.

Sokan hajlamosak az anyaghitet másfélének tartani, mint az istenhitet. Az anyag ugyebár mégiscsak érzékelhető, bár egyes lényeges vonásaira csak a jeleiből következtethetünk. Ez nem ugyanaz, mint az istenhit.

Miért nem? Isten létét közvetett jelek is mutatják. Ha azokat valaki elfogadja és értelmezi, az miért kevésbé „tudományos”, mint mondjuk az atom részecskéinek a részecskéire vonatkozó jelek értelmezései?

Az anyagi megismerés korlátait Heisenberg tárta elénk. A tudományos megismerés eszköze a kísérlet és a megfigyelés, de ezeket befolyásolja a kísérlet körülménye, illetve a megfigyelés eszköze. Ez az ún. bizonytalansági reláció, ami nemcsak a természet, hanem a társadalom terén is érvényes.

A NatGeo tévéadó beszámolt egy tudósról, aki egy amazóniai rejtett nép szokásait vizsgálta úgy, hogy közöttük élt. Csak éppen ezzel már belezavart az elemzésbe, mert a törzs tagjai a jelenlétében már nem is kicsit másként viselkedtek, mint szoktak. Sejtelve sem lehetett, hogy vajon miben...?

A világegyetem nemcsak fizikai, hanem szellemi értelemben is tágul. Ezért minél több jelenséget ismerünk, annál több akad, amelynek még fel kell tárulkoznia. Lám a DNS is csak egy új ajtó, amin egy ismeretlen világba léptünk be. Egyes hasonlóságokra már magyarázatot találtunk általa, ámde az eltérések megértéséhez sokkal mélyebbre kell majd még hatolnunk.

Végeredményben a világ csak úgy lesz ismertebb és élhetőbb a részünkre, ha a tudomány és a vallás egymást kiegészíti. Az előbbi ne ártsa bele magát az evilágon túli dolgokba, az utóbbi viszont ismerje el az előbbi eredményeit.

1. példa: Vajon miért gondolkodok én úgy Istenről, ahogyan teszem és Te miért vélekedsz másként? A hit az eviláginak a túlvilágival való kapcsolati szférájára tartozik, ergo kívül esik mindazokon a rendszereken, amelyekben a tudomány illetékes. Ezt illenék elismernie mindenkinek, aki magát modern felfogásúnak tartja.

2. példa: A Föld keletkezésére és az emberek eredetére már léteznek többé-kevésbé elfogadható tudományos nézetek. Ezek látszólag nem vágnak egybe a vonatkozó bibliai történetekkel. Ez egyáltalán nem baj; csak azt kell belátnunk, hogy az utóbbiak a lelkünk épülésére szolgáló vallási tanpéldák és nem tudományos igényű elméleti magyarázatok.

1.6 HÁROM KARDINÁLIS KÉRDÉS

Az egymásra szorulás szükségességét leginkább a világ keletkezésére vonatkozó ún. **ősrobbanás elmélet** igazolja.

Eszerint a világ a kezdetei előtt egyetlen egy hihetetlen sűrűségű magra korlátozódott, ami valamilyen ok miatt, valamilyen hatásra kb. 11 milliárd évvel ezelőtt szétrobbant és a részecskéi óriási sebességgel szóródnak szét minden irányba. Ez az egyre gyorsuló folyamat a világegyetem tágulása.

Az ősrobbanás tudományos tézise egyelőre még vitatott, bár több érv szól mellette, mint ellene. Nincs benne semmi sem, ami a modern felfogásokra nyitott hétköznapi hívő számára ne lenne elfogadható, sőt...

Tudnivaló, hogy az ősrobbanás utáni **x tízezredik pillanattól fogva** a világ tágulása tudományosan megmagyarázható, azonban az azelőttre, főleg a kiváltó erőre és okra nincs elfogadható tézis. A világ többnyire már csak így működik. Minden logikus, minden elrendezett, csak éppen az alapok-alapjai körül akadnak homályok.

Ez pedig az elemző informatikust jobban irritálja, mint a másféle tudóst, mert neki a valós, érthető és teljes ismeret a kenyeke. Ha ráadásul még istenhívő is, akkor hajlamos lecsapni a feldobott labdát: tudni véli a választ az **x tízezredik pillanat előttre** is, jóllehet az a felelet nem a tudományon, hanem a hiten alapul. Nem bizonyítható, de nem is cáfolható, hogy Isten az ősrobbanás eszköze által teremtette meg és állította pályára ezt a világot!

Az istenhit sokkal összetettebb és izgalmasabb szemléletrendszer, mint az ateista tudósok és a köznapis emberek vélik. Ha valaki nem ért egyet ezzel a kitétellel, az próbálja csak meg saját választ adni az alábbi ún. *kardinális (sarkalatos) kérdésekre*.

***A kardinális kérdés a világ eredetére és működésére,
azon belül a saját létünk értelmére vonatkozó felvetés.***

1. Milyen eredetű a világ?
Ezzel foglalkozik a **lét filozófiája**.
2. Megismerhető-e a világ?
Ez a **megismerés filozófiájának** a tárgya.
3. Milyen természetű a világ? (Jó-e, vagy rossz-e?)
Ez az **erkölcs filozófiájára** tartozik.

A három elválaszthatatlanul összefügg, egymásra hat, bár az első a kérdések kérdése. Nem kell tartani tőlük: hamarosan ki fog derülni, hogy meglehetősen hétköznapi dolgokról van szó.

2. MILYEN EREDETŰ A VILÁG? (Gondolatok a hitről.)

2.1 KÉT LÉNYEG - KÉT VEZÉRLŐELV

Az ember tudatában van annak, hogy lénye kettős természetű: anyagból és szellemből áll, amiket mi hívók **testnek és léleknek** nevezünk. Ezért a gondolkodó emberben óhatatlanul felmerül az első kardinális kérdés: Milyen eredetű a világ, avagy másként fogalmazva

az anyagi és a szellemi lényeg közül melyik az elsődleges?

Az idevágó latin „princípium” kifejezés kezdetet, végső okot, vezérlő elvet, alaptörvényt jelent. A princípium az idő előtti lét összessége. „In principio erat Verbum...” – mondja Szent János evangéliumának az elején, ami nem más, mint egy tömör világnézeti hitvallás költői formában.

Úgy is kérdezhetnénk tehát, hogy mi a világ princípiuma?

A világnézet az első kardinális kérdésre adott tudatosan, személy szerint megfogalmazott válasz.

A meghatározás két fontos eleme a tudatosság és a személyesség. Bár a következő kijelentés egy picit szigorúnak tűnik, mégis viszonylag kevés embernek van valódi világnézete. Ámbár mindenki valaminek vallja magát, néha a saját nézetét sem egészen érti, illetve olykor másoktól kölcsönzi azt.

Sok emberrel találkoztam, aki X vallásúnak mondta magát, de kiderült, hogy annak a vallásnak még az alapjaival sincs tisztában. Vajon mi lehet az igazi világnézetük?

Arab tanítványom nem evett húst (a borocska azért ízlett neki is) mondván, hogy tiltja a vallása. Miért? „Csak”: az a törvény. Ezt a felfogást nem nevezném világnézetnek.

A filozófiában azokat, akik szerint a világ kezdete, oka és végső lényege anyagi, **materialistáknak** nevezik. Ezzel szemben azokat, akik szerint a princípium szellemi természetű, **idealistáknak** hívják.

Persze mindig akadnak, akik nem elégednek meg a világos szemlélettel és különféle zavaros világképekkel állnak elő. A két lényegyet vagy egybemoszák (*panteizmus*), vagy élesen kettéválasztják (*deizmus*). Látszólagos ellentétük dacára ezekben közös, hogy tagadják a személyes Isten létét, a szellemet az anyaghoz kötik, ami nélkül a világ nem létezhet. Ekképpen tehát nem mások, mint a materializmus burkolt, kacifántos változatai.

2.2   **ŐSROBBANÁS ÉS MATEMATIKA**

Mivel Isten léte éppen úgy nem igazolható, mint ahogy nem is cáfolható, **filozófiai síkon** a materializmus és az idealizmus egyenrangú világnézetek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden tekintetben azok, a tudomány pedig nem mindenben áll az anyagelvűség pártján.

Az alábbiakban körbejárjuk az **ősrobbanás** elméletéhez kapcsolt alapvető kérdéseket. Azonban mielőtt ebbe belevágnánk, legyen szabad kitérnünk a matematika tudományára. Ez azért szükséges, mert a világ keletkezésének ez a felfogása matematikusok agyából pattant ki.

Nem fogom megnevezni azt az angol tudóst, aki szerint a világ egyetlen matematikai képletbe foglalható. Szegényke az életében nem volt szerelmes, mert hiszen a szerelmes ki nem tudja számítani, hogy mitől varázsolta el az a csodás szempár?

A matematika legnagyobb baja az, hogy a **mennyiségek** tudománya és nem törődik a **minőséggel**. Tegyük csak egy próbát!

„Mennyi két szem mínusz egy szem?”

„Egy szem.”

„Helyes. És mennyi egy szem mínusz egy szem?”

„Nulla szem.”

„Téves. Egy szem - egy szem = vakság.”

Egyébként a matematika olykor éppen azok ellen fordul, akik ugyan jó matematikusok, de gyenge filozófusok.

Hajlamos vagyok elfogadni, hogy a **fizikai világ** ősrobbanással jött létre. Azonban ennek bizonyítása még várat magára. Fel kell még tenni ezer és egy kérdést, amelyek közül csak az az egy a lényeges. Azonban az elmélkedés kedvéért a többiek közül is ide írok néhányat:

1. Hol volt a világ magja? Akármilyen pici is volt, voltak dimenziói. Helyet igényelt. Hol volt az a hely? Mi vette körül?
2. Mi tartotta ott? Mint tudjuk, a világegyetem mint rendszer elemeit a gravitációs erő fűzi kapcsolatokba. Egyetlen tényező hova gravitál?
3. Mi váltotta ki a robbanást? A belső erők, mozgások miért pont akkor vezettek oda? Egyáltalán miként viselkedett a mag a robbanás előtt?

És persze önként adódik a plusz egy – valójában a legelső – kérdés:

Honnan való a felrobbant eredeti ősmag?

Most pedig térjünk vissza a matematikához.

A tudósok alapos számításai szerint az ősrobbanás kb. 11 milliárd évvel ezelőtt következett be. A Föld cirka 4,5 milliárd éves. Az élet pár száz millió, a főemlős 4-500 millió évet tudhat maga mögött, a homo sapiens talán egy milliót. Nem érdemes e számokat vitatni, mert a tudomány fejlődésével valamicskét mindig változni fognak. Valamicskét – de a lényeg egészen más.

Köddös emlékeim szerint az örmény Ambarcumjan már a hatvanas években számításokat végzett a földi élet keletkezésének a valószínűségét illetően. Megállapította, hogy annak a valószínűsége, hogy bizonyos fehérje-alkotórészek 4,5 milliárd év alatt az élet hordozására képes tényezőkké álljanak össze, milliomodrészekkel haladja meg a nullát.

Pedig csak egy elemecskénél tartunk. Ahhoz, hogy az ilyenek biológiai lényekké „komplikálódjanak”, még nagyon hosszú az út. Végül pedig ahhoz, hogy a szemed ilyen szép kék legyen (ide mindenki írja be a sajátja színét) és ilyen jól láss vele, a valószínűség-számítás matematikai törvényei szerint

több trilliárd évnek kellett volna eltelnie.

Vajon miért volt ennél jóval kevesebb időre a világ, a Föld, az élet, az ember, a látás és a gondolat kialakulásához?

Úgy tűnik, hogy a bevezetőben a tudomány és a hit konvergenciájáról elmondottak újabb megerősítést nyertek:

Az ősrobbanás elfogadásához több hit szükségeltetik, mint a Teremtéséhez.

2.3 VÉLETLEN ÉS CSODA

Egyik kedves piarista – és éppen matematika – tanárom gyakori mondása szerint „a véletlen a buták istene.” Ezt a kicsit erős kiszólást én úgy módosítanám, hogy „a véletlen az ismeretlen falába ütközők istene.” Ha egy materialista tudós elveszíti az érvelés fonalát, akkor a véletlenre hivatkozik. A világ, a Föld, az élet – a véletlen műve.

A lélek kutatói még nem jöttek rá arra, hogy az ember miért hajlamosabb a **rejtélyes véletlenekben** hinni, mint az **irányított csodákban**. Az utóbbi persze ellentmondásos összetételnek tűnik, de valójában nem az.

A csodát szinte mindenki megmagyarázhatatlan, evilágon túli – „derült égből” – jelenségnek tartja. Például csoda, hogy Jézus a vízen járt. Viszont ha a sűrűlátszó erő nagyobb a gravitációsnál, ami egyféle fizikai jelenség, akkor már csak előfordulásainak a ritkasága lehet meglepő.

Nemcsak madarak, hanem valamelyik dél-amerikai emlős is képes a vízben gyalogolni, amint a NatGeo tévéműsorban láttuk. A mélytengerekben ott is élet van az óriási nyomás és az oxigénhiány dacára, ahol az „nem lehetséges”. A közép-amerikai pillangók északra vándorolnak és csak a negyedik generációjuk talál haza. Mi alapján? Hát nem csoda ez?

A csoda nem jelenti feltétlenül az anyag szokatlan viselkedését: lehet a háttérben váratlan hely, szokatlan konstelláció, meglepő idő stb. Például én ötöst kaptam technológiából a Közgázon, ami akkor és az adott körülmények között kész csoda volt...

Az embernek két dolgot kell megkérdeznie magától.

Miért elfogadhatóbb számára a véletlen, mint a csoda, miközben a kettő valójában ugyanazt a jelenséget takarja? Nevezetesen azt, hogy valamire – talán csak egyelőre – nem tudjuk az ésszerű magyarázatot.

Miért nem látjuk meg a mindennapi csodákat? Miért nagyobb csoda a vízben járás, mint egy gyermek születése és kibontakozása? Avagy netán az utóbbit érteni véled?

Fentebb az „irányított” jelzöt nem véletlenül használtam. A materialisták a véletlenek sorozatában hisznek. Vajon mi, hívő idealisták miért nem tanulunk tőlük? Miért kellene tartani az **evolúció** jelenségétől, miközben az nem más, mint az Isten által előre eltervezett fejlődési lépések sora?

Kedvelt férfiszínészem, Spencer Tracy nagyot alakított az „Aki szelet vet” c. filmben (is). Adott egy tanárember, aki a gyerekekkel megismerteti a fejlődéstudományt és ezért a hit gyalázójaként meghurcolják. Bár az ügyvéd (Tracy) végül felmenteti, bizonyítva, hogy az evolúció nem mond ellent a Bibliának, a film nem végződik happy end-del.

2.4 HÁROMFÉLE HIT

A hit szót annyira sokféle összefüggésben használjuk, hogy hajlamosak vagyunk félreérteni, sőt olykor visszaélni vele.

Hiedelem. Az okkult jelenségekkel kapcsolatos nézeteket nem szabad összetéveszteni a hittel. Ilyenek a valóságban egyébként sincsenek: ezek csak a túlfűtött és képzetlen, avagy a számító elmék fantazmagóriái. A szellemidézés, a vudu és társaik kívül esnek a hit tartományán.

Vélekedés. Ha azt mondjuk, hogy „azt hiszem, hogy holnap esni fog”, ennek a „hiszem”-nek nincs köze a hithez: ez csak szófordulat. „Elhiszem, amit X írt a Da Vinci kódrol.” Ez se hit, hanem bedőlés az emberek tudatos

elhülyítésének. Barátom mondta és neki elhiszem, hogy ember járt a Holdon. No, itt a szó már közelít a lényeghez.

Hiszem ezt, hiszek abban stb. Az emberek főleg tárgyakkal, eseményekkel kapcsolatban használják így a „hit” kifejezést úgy, hogy önkéntelenül vele helyettesítik a „tudomás” értelemben vett ismeretet. Úgy tudom, hogy holnap esni fog, mert azt hallottam a hírekből. Az ilyen hírszerű hitnek a tárgya valamilyen *mindennapos* dolog. Hogy úgy mondjam a hitben szereplő elemek és az összefüggései – vagyis maga a rendszer – teljes egészében **evilági**.

Meggyőződés. A materialista és az idealista világnézet egyaránt a világ végső dolgaira vonatkozó tudatos és személyes meggyőződésen alapul. Ez esetben a kapcsolatban résztvevő tényezők közül az egyik (az ember) evilági, viszont a másik (amire a hite vonatkozik) **transzcendens**.

Ebből adódóan az anyaghít és az istenhít között jelentős az eltérés.

Az anyagi világ személytelen, ezért a materialista **valamiben** hisz. Egy olyasvalamiben, ami néma, ami nem szól hozzá, amit úgy kell a tudomány erejével megszólalásra kényszeríteni. Erre pedig csak addig a pontig vagyunk képesek, ameddig hagyja magát.

A szellemi világ viszont személyes és az istenhívő nem valamiben, hanem **Valakinek** hisz. A hit a belé vetett *személyes bizalmat* jelenti, aminek kettős alapja az igazság és a hűség. A hívő nem úgy fogalmaz, hogy „elhiszem, hogy...”, hanem úgy, hogy *hiszek Neked*, mert igaz és hű vagy. Az ember mindig bizalommal fordulhat Istenhez.

Filozófiailag a kétféle meggyőződés között nincs minőségi eltérés, ámde a hit a kardinális kérdéseknek csak az egyike. Ha majd a másik kettővel együtt vizsgáljuk, akkor rá fogunk döbbsenni, hogy miközben a vallásos hit a remény és a szeretet alapja, az anyagi hit ezeknek a terén semmit se nyújt.

Ezen túlmenően a **keresztény hit** két további dologban tér el a másfajta meggyőződésektől.

Mivel az anyagi világ nem személyes, benne nem lehet csalódni. Viszont sérelmeink, bánataink kapcsán mi, keresztények olykor úgy érezzük, hogy **csalódunk Istenben**. Az egy kérdés, hogy ez jó hír is, mert csalódni csak a szeretett valakiben, barátban-testvérben lehet. Az viszont már más, hogy a fel nem dolgozott csalódás keserűségbe, ellenkezésbe fordulhat. Ilyesmivel a materialista hívőnek nem kell szembe néznie.

A másik fontos eltérés, hogy a keresztény számára a hit Isten által adatik. Sokszor úgy viselkedünk, mintha a Teremtőnek kötelessége lenne minket a hittal támogatni. Eközben pedig elfeledkezünk arról, hogy mint mindennek a világon, a mi **hitünknek is ára van**. Minimálisan a parancsok megtartása, továbbá a szeretetszolgálat mások felé, amihez tartozik az igehirdetés is. Mindez a nekünk örömteli kötelesség az ateista hívőt úgymond nem terheli.

2.5 LÉTEZIK-E EGYSZEMÉLYES HIT?

A legutóbbi kitétel már az itteni gondolatok felé vezetett. Ennek kapcsán tisztáznunk kell egy mindennapos szófordulatot.

Egyre többen állítják, hogy ők **a maguk módján hisznek**. Ennek a vagy dicsekvő, vagy elhárító kitételnek két oldala van.

Egyrészt természetesen a gyakorló hívő is a maga módján hisz, mert a hit a religiónak a személyes oldala. Egyáltalán nem valószínű, hogy a hitemet én éppen úgy élem meg, mint egy idősebb nénike a templomból, de még az sem, hogy úgy, mint a velem egykorú, egyívású, egynézetű jóbarátom.

Másrészt viszont a kitétellel nem a magamfajták élnek, hanem azok, akik a vallással szimpatizálnak, talán egykor vallásosak is voltak, de valamilyen okból elhagyták az egyházukat és a vallási gyakorlatokat. Tudják, hogy valamit elveszítettek, vagy nem találtak meg, de ezt ódzkodnak bevallani.

Mármost gyakran használjuk az „élő hit” fordulatot. Ezen azt kell érteni, hogy a hitnek vannak gyakorlati oldalai is, amelyeket nem hanyagolhatunk el, hanem naponta élnünk kell velük. Aki ezt nem teszi, az nem lehet hívő. Vajon mit gondolnak az alábbi kitételről:

Imádok teniszezni, de húsz éve nem volt ütő a kezemben. Hogy úgy mondjam én a magam módján teniszezek...

Jézus urunk maximái között nem az szerepel, hogy menj és higgyél a magad módján, hanem ilyesmik: menjetek és tanítsatok..., aki engem követ, vegye fel a keresztyét..., ahol ketten-hárman összejönnek... Vajon hogyan lehet valaki hívő, akinél e tanítások süket fülekre találnak?

2.6 BÖLCS EGYMÁSRA HAGYATKOZÁS

A tudomány bizonyos eredményeit lehetetlen megcáfolni és fölösleges azzal kínlódni, hogy elhallgatjuk vagy elferdítjük őket. Ma már senki se hiheti azt, hogy a világ csak pár ezer éves és ha ezt a nézetet rátukmáljuk egy fiatalra, az hátat fog fordítani nekünk. (Vagy ami rosszabb, álomvilágban éli le az életét. Lásd a sok kártékony szektát.)

Rendszerelemzőként kénytelen vagyok még egy ékes példával élni.

A Szentírás szerint Isten hat **nap** alatt teremtette a világot. Vajon gondoltak-e arra, hogy amíg a világosságot és a sötétséget szét nem választotta, illetve a föld meg sem született, nem is létezett a nap időegysége?

Ez a példa is arra int, hogy nem a szavakra, hanem az általuk hordozott lényegre kellene alapoznunk a hitünket. Nem mellesleg a hosszú évmilliárdok alatt bekövetkezett fejlődés **lépései** a Bibliában szinte szó szerint követik a tudományos felfogást.

Végeredményben a hívő embernek az első kardinális kérdésre – „Milyen eredetű a világ?” – adott válasza a következőkben foglalható össze:

1. Kezdetben volt Isten és rajta, mint abszolút szellemen kívül nem létezett semmi, de semmi más. Az egyetlen isteni princípium (vö. egyistenhit) három személyben testesül meg, de erről majd másutt.
2. Isten adott okokból, amelyekre itt nem térünk ki, megteremtette az anyagi világot és megszabta fejlődésének az útját-módját.
3. A hitnek a kezdet és a vég, az alfa és omega, vagyis Isten a tárgya. A teremtés technikai mikéntje nem tartozik rá: azaz a teológia nem illetékes a csillagászati-fizikai és az emberi-biológiai ismeretekben.
4. Mai ismereteink szerint a teremtés technikailag az ősrobbanással történhetett. Nem leszek kevésbé hívő attól, hogy ezt elfogadom. Mai tudásunk szerint az élet fejlődése és változatossága a DNS körüli tényezőknek tulajdonítható. Ennek sincs köze a hithez.
5. Az anyagi és szellemi világ tágulása Isten teremő erejének a fényes bizonyítéka. Bármennyire is meglepő egyeseknek, egészen bizonyos, hogy a világegyetemben létezik az emberi létformán túli élet is. Isten teremő fantáziája nem korlátozódhatott az emberre.

Ezzel a első kardinális kérdésnek, a teremtésnek és a vele párosult hitnek az áttekintését befejeztem. Remélhetőleg sikerült rámutatnom, hogy bár az anyaghit is érthető és kerek világnézet a maga nemében, a tudománnyal alátámasztott istenhitnek legalább akkora a létjogosultsága, sőt, akadnak más világnézetekre nem jellemző szépségei.

Legvégül hadd emlékeztessenek arra, hogy az egyistenhit jogosultságát önkénytelenül maga a tudomány támasztja alá. Az ember biológiai vonásait ugyebár a **DNS-szekvenciák** határozzák meg. Viszont bizonyos, hogy

a szellemi-lelki vonásokat nem a DNS kódolja, mégis léteznek.

Nincs olyan szekvencia, amely az ember hívő/hitetlen voltaért felelne. Ezért ideje, hogy a tudomány elismerje, hogy bizonyos dolgokban csakis a hitre lehet hagyatkozni. Ami ugyebár Istentől való...

3. MEGISMERHETŐ-E A VILÁG? (Gondolatok a reményről.)

3.1 A MEGISMERÉS KÉT SÍKJA

A fejezetcímbe feltett kérdésre a legelső válasz természetesen **NEM**, hiszen a világ időben és térben az ember számára végtelen. Az ismeretek tárháza olyan irgalmatlanul nagy, hogy befogadására még az emberiség mindenkor egésze sem lehet képes.

Gondoljunk arra, hogy egyetlen űrprojekten vagy összetett számítógépes rendszeren emberek tízezrei dolgoznak anélkül, hogy közülük **bárki** is átlátná az egészet.

Ezért a felvetést közelebb kell hozni az emberhez, még hozzá az egyénhez. A tág elvek helyett bizonyára mindenkit az érdekel, hogy ő személyesen

megismerheti-e a világot annyira, hogy a számára elérhető legyen, másképpen szólva, hogy elérhesse benne a céljait.

Testből és lélekből álló lények vagyunk. Az aszkétától és a mazochistától eltekintve mindenkinek szüksége van a normális **fizikai** megélhetésre. Ezt pedig az **anyagi** világ ismerete segítheti elő, tehát nem nélkülözhetjük a tudományt és annak eredményeit.

Ezt kellőképpen igazolja a legújabb világválság által előállt rettenetes helyzet is.

Viszont minden öntudatos embernek vannak a megélhetésen túli céljai. Ezek **szellemi** természetűek és mindenkinek a **lelki életéhez** tartoznak. Az emberek nagy része világnézettől függetlenül hajlamos az anyagi-testi létét (adott fokig) a szellemi-lelki céljainak alárendelni.

A hívő ember felfogása ezen a ponton válik el a hitetlenétől. Ugyanis céljai túlmutatnak az anyagi világon a transzcendens szellemi világ felé. Ezért számára a kérdés egy még fontosabb felvetéssel egészül ki. Nevezetesen:

Megismerheti-e Istent annyira, hogy eljuthasson hozzá?

Végül is a hívő embernek több megismerési feladata van, mint a hitre még nem talált társának – és ezt a többletfeladatot nem tudja egyedül megoldani. A 3.5 pontban mutatok rá, hogy a helyzete mégis bizakodásra ad okot.

3.2 AZ ISMERET MENNYISÉGE ÉS MINŐSÉGE

Születése pillanatától fogva az ember csak tanul. Sőt, ma már biztos tudjuk, hogy az anyaméhben is azt teszi, amint arra képes lesz. Tanulunk a szüleinktől, meg a környezetünktől. Majd ismereteinket az életkorunknak megfelelő tanközösségekben gazdagítjuk.

Az anyagi világ megismerésére szolgáló eszközök az idők során változtak. Használatukat és hasznukat mindenki ismeri. Azonban e téren a legutóbbi időkben egy jelentős változás következett be.

A világ furcsa módon babrál ki velünk: nem megtagadja az ismereteket, hanem annyira felpumpálja, hogy belefutunk. Egyre nehezebben jutunk „minőségi” – vagyis a valóságnak megfelelő, általunk érthető és ténylegesen nekünk szóló – információkhoz.

Amikor kiderült, hogy egy vérátömlesztéssel megkaptam a hepatitisz C-t, a netre kattantam. Három közlés négyféle véleményt mondott róla. Például az egyik szerint a kór fertőző, a másik szerint dehogyan...

A legnagyobb baj az, hogy a cél szerepét minden jel szerint egyre inkább az eszköz veszi át. A mai öncélú mobilizgatás és interneteztetés nemcsak önmagában káros, hanem azért is, mert elveszi az időt a sokkal fontosabb ismereti forrásoktól és módszerektől.

Mengyelejev egyik tanítványa folyton a laboratóriumban tüsténkedett. Végül a tudós ráförmedt: „Édes fiam, ha maga állandóan itt munkálkodik, akkor mikor gondolkodik?” Vajon hány fiatalnak tehetnének fel a kérdést: „Ha állandóan a neten lógsz, akkor...?”

Mindaz az ismeret, ami a médiából, az internetről és más forrásból eljut hozzánk csak megemésztendő **adat**. Az ismeretek mennyisége és minősége nem áll arányban az emberi lét időtartamával. Ezért a mai embernek sokkal jobban kellene válogatnia az adatok között, hogy azok tudatos értelmezésével a saját maga számára értékes **információkhoz** jusson.

3.3 A MEGISMERÉS MÓDSZEREI ÉS FORRÁSAI

Volt egy korszak amelyben sokan úgy vélték, hogy a megismerés egyetlen biztos módszere a **tudomány** akkor is, ha a tévedései nem ritkák és a tudás fejlődésének az útja igencsak kanyargós. A megismerés forrása az anyagi

világ, amelynek az információit az emberi agy fogadja be a tapasztalás, a kísérletezés, a gondolkodás által.

A megismerésnek ez a régi, mechanikus felfogása mára már változóban van és a tudomány közelít a vallás megismerési módszereihez.

A nagy görög filozófus, Platón tagadta, hogy a világ megismerhető, ezért tartják őt az agnosztikusok atyjának.

A platóni **idea** a valóságos dolgok közös képe, informatikai kifejezéssel élve: típusa. Te is, én is emberek vagyunk és az ember egyedítípushoz, ideához tartozunk. Azonban ez az idea a valóságban nem létezik, mert nincs olyan „ideális” ember, aki az „embernek lenni” lényegnek valamennyi vonását teljességgel bírhatná.

Szent Pál részben innen kölcsönözte a „tükör által homályosan” kitételét, aminek lényege az, hogy Istent csak korláatosan és nem közvetlenül, hanem a közléseiből és hatásaiból ismerhetjük meg. Isten nem rejtőzik el előlünk, de végtelensége miatt a látásáig csak halvány fogalmaink lehetnek róla. Ez nem az Ő elzárkózásából, hanem a mi korlátainkból fakadó akadály.

Az alázatosabb tudósok eljutottak oda, hogy hasonlót valljanak az anyagi világról, amely csak homályosan és közvetett módon ismerhető meg. Ezt már a korábban említett bizonytalansági reláció is sejtette. Ma pedig egyre szélesebb körben vetik be a **mesterséges intelligenciát**, ami a megismerés új módszerét jelenti. Például:

A felhők mögött van egy árnykép. Vajon mit rejthet? A modellek alapján leginkább az F18-as ideájához hasonlít, tehát feltételezhető, hogy egy amerikai harci repülőgép.

Ez a megismerési módszer három lépésből áll: észlelés-feltételezés-dekódolás. Észleljük az árnyképet és valamit előfeltételeznünk kell róla, hogy azután a megfelelő dekódolási eljárást alkalmazhassuk.

Vajon miért gondolják az istenkerülők, hogy Isten nem ismerhető meg ugyanilyen módon? Isten jeleket küld felénk. Ezeket észleljük, elfogadjuk őket a hit üzeneteiként és aszerint értelmezzük őket.

A megismerés hatékony módja az elgondolkodás, az **elmélkedés** a jelekről. Ezért olyan fontosak a hit gyarapodása szempontjából az elmélkedő lelkigyakorlatok.

A megismerésnek erről a lehetőségéről pont azok feledkeznek meg, akik a meditáció egyéb, laikus módszereinek – taj-csi, jóga, agykontrol stb. – a feltétlen hívei.

A materialista se gondolhatja úgy, hogy a világ csak ésszel, tudományos módszerekkel tárható fel, hisz’ léteznek olyan nagy találmányok, amelyek a ráérzésnek, egy villámszerű meglátásnak köszönhetőek. Tudnivaló az is, hogy a gyerekek többet tanulnak a megérzéseikből, mint az iskolás könyvekből.

Van egy csodás bakelitem, amely az angol slágerlista 1950-1975 közötti legnagyobb dalait őrzi három korongon. Idézet az „I believe” (Hiszek) című számból:

„Everytime I **hear** a newborn baby cry or **touch** a lip or **see** the sky, I believe...’
(Amikor csak hallom egy újszülött sírását, érintek egy ajkat vagy az égre nézek – hiszek.)

A hívő ember nemcsak az elméjével képes befogadni Istent, hanem meg is érzi mint te, vagy én kisgyermekként, amikor elöntött bennünket az az Isten iránti meleg érzés, amihez tán csak az ifjúkori szerelem hasonlítható.

A hívő és az Istenre nem-talált ember megismerési módszerei és forrásai közötti legnagyobb eltérés az evangélium fogadása és befogadása.

Az ateista talán értetlenkedik, talán irigykedik a hívőre a Szentírás miatt, de az idegenkedése nem indokolt. Mint az előző fejezetben elmondtam, az anyaghit és az istenhit közötti alapvető eltérés az, hogy az előbbi valamiben, az utóbbi Valaki szavának hisz. Az Evangélium Isten szava.

Nem itt fejtendő ki, hogy miért és miként az. Itt csak azt kell kiemelni, hogy miközben az anyagi világ „néma”, nem szól a benne hívőhöz, a Teremtő szeretettel közelíti meg a teremtményeit. Divatos szóval élve: kommunikálni akar velük.

Ne feledjük, hogy a kommunikáció nem egyirányú ismeretáramlás: az utóbbi csak közlés. A kommunikáció mindig kétirányú. Isten különböző módokon szólít meg minket, mi pedig imáinkkal válaszolunk a megkeresésére. Sőt, olykor az ember teszi meg az első lépést, ami által az istenkereső megkaphatja a hit ajándékát.

Elérkeztünk a fejezet első mondanivalójának a végére. Ez úgy foglalható össze, hogy a világ különböző forrásokból és módszerekkel megismerhető annyira, hogy elérhető legyen az egyén és a közössége számára. Ez pedig azt jelenti, hogy az életünk nem reménytelen.

A fejezet második felében azt vizsgáljuk meg, hogy mi ennek a reménynek a természete. Közelebbről azt, hogy a megismerhetőség milyen viszonyban áll világunk erkölcsi természetével és az attól nem független hittel.

3.4 KÉTFÉLE REMÉNY

A reménynek két síkja van.

Hétköznapi bizakodás. Életünk kisebb-nagyobb *reménykedésekkel* telik. Remélem, hogy megmarad az állásom. Remélem, hogy gyermekem születik. Remélem, hogy nyerek a lottón. Mindezek csak vágyak, óhajok, amelyeknél nagy a beteljesületlenség, a csalódás valószínűsége (vö. csalfa, vak remény).

Várakozó reménység. Minden ember szeretne bízni abban, hogy a földi *életének van értelme*, amire rátalál és amit kiteljesít. Életünk nem más, mint egy nagy várakozás, amit abban a reménységben szeretnénk eltölteni, amit a „nem éltem hiába” fordulattal szokás kifejezni.

Hívőben és hitetlenben egyaránt él ez az igazi remény. Az utóbbinak is vannak távlati vágyai, amennyiben meg akarja alapozni a családja jövőjét, meg szeretné örökíteni a nevét, vagy fel akarná lendíteni a közösségét, a népét egy érdemdús élet által. Azonban a hitetlen reménye három területen is gyengébb lábakon áll, mint a hívőé:

A remény tárgya. Az anyaghívő úgy véli, hogy a halálával ***mindenestül*** elmúlik. Reménye nem mutat túl a földi létén, ezért abban kell boldogulnia. Ez az erkölcsének a romlását is okozhatja, hiszen nincs mit veszítenie.

Vele szemben a hívő reménye a földön túli létre, az üdvösségre irányul, amely a teljes lényére, a ***testére és a lelkére*** egyaránt vonatkozik. Tennie kell azért és jónak kell lennie, hogy az üdvösség lehetőségét el ne veszítse.

A remény tápláléka. A materialista reményének ***nincs tápláléka***. A tudomány nem kecsegteti evilági jóléttel. Persze bízhat például abban, hogy előbb-utóbb felfedezik a rák ellenszerét, ámde ez egy mai daganatos beteg állapotán aligha segít és nem alapozhatja meg a reménységét.

A hívő reménységét az ***örömhír táplálja***. A benne rejlő kinyilatkoztatás lényege az, hogy az ember nem haszontalan teremtmény, az Istennek célja van vele. Az ember eljuthat az örök életre, de már a földi életében is részese lehet Isten országának, vagyis élete már itt teljes értékű lehet.

A remény és reménytelenség miatt szemléli a hívő és a hitetlen annyira eltérő módon a élet értékét és a földi életet erőszakkal lezáró eutanáziát. Két példa jut az eszembe.

A pozitív példa az amerikai leányzó, Joni. Fejest ugrott a tengerbe, kőbe ütközött, negyedik csigolya alatti gerinctörés, nyaktól lefelé teljes bénulás, majd kicsinyke javulást követően toloszék életfogytiglan. Fennmaradó évei során szenvedő emberek tízezreinek adta vissza a hitét és a reményét a saját óriási hite, reménye és szeretete által.

A negatív esetet a „Million dollar baby” szolgáltatta. Egy fekete amerikai bokszolónő nagy tehetség volt, de bénultan végezte. A mű nyelvezete hihetetlenül mocskos: azért nem tettem le, mert kerestem benne a katarzist. Nem találtam. Sok önsajnálát után a lány eutanáziára kérte az edzőjét, aki a haszontalan életet egy értelmetlen halállal zárta le.

A remény motorja a hit. A reménytelenségé a hitetlenség.

Ha a világ ***anyagi eredetű***, úgy benne az ember csak megtűrt jövevény. A megismerésnek nincs benne igazán nagy szerepe, mert akár ismerjük a világot a tudományok által, akár nem, az egyéni élet legfeljebb csak apró

mozzanataiban válhat jobbá a tudás által. A vég adott, addig pedig a véletlen fogja eldönteni, hogy milyen lesz a sorsunk.

Ha a világot az **Abszolút szellem** teremtette, akkor az ember abban nem véletlenszerű alkotás, hanem a Mindenható gyermeke, akinek hihet, aki által remélhet, akire úgy nézhet, mint szerető atyára. Ő megismerhető a ki-nyilatkoztatás által. Akármilyen látszólag véletlenszerű hatások is érik az embert, az Isten felé mutató végső sorsát maga is befolyásolhatja.

Ennek a módjára és eszközeire a következő pontban térünk ki. Előzőleg a reménnyel kapcsolatos két téves felfogásra kell felhívunk a figyelmet.

A kvékerek és az eleve elrendeltség tanában hívők nem ismerik a szerető Atyát. Az előbbiek neve onnan van, hogy a fizikai remegésig féltek Isten haragjától. Az utóbbi tan azt hirdeti, hogy Isten mindenkinek előre elhatározta a sorsát, aminek be kell teljesülnie.

Az ilyen „isten” nem szereti a teremtményeit, kénye-kedve szerint adja vagy tagadja meg a hitet tőlük, de végül csak a hívőt üdvözíti, tehát mindenki az ő tehetetlen bábja. A reménytelenségnek ez az „istene” nem létezik, az csak a beteg emberi agy szüleménye.

3.5 A REMÉNYSÉG SEGÉDESZKÖZEI

A hívő ember reménysége azért megalapozottabb a hitetlenénél, mert három segédeszköz áll a rendelkezésére. Ezek meglehetősen bonyolultan függenek össze egymással, amit csak nagy vonalakban fejthetek ki. Közös forrásuk Istennek az emberek iránti szeretete.

Szabad akarat. Ezzel a képességgel hívő és hitetlen egyaránt rendelkezik. Az ember dönthet arról, hogy tetteit a Teremtő szándékaihoz igazítja-e, vagy sem. Azonban ezzel a képességével nem szabad visszaélnie, mert minden szabadság egyben kötöttség is.

A materialisták szólása szerint „a szabadság felismert szükségszerűség.” Eredetije a bibliában így hangzik: „Csak az juthat a mennyek országába, aki teljesíti Atyám akaratát.”

A kettő ugyanazt állítja, csak az egyik anyagi, a másik szellemi síkon. Ahogyan nem célszerű semmibe venni a természet törvényeit, ugyanúgy nem tanácsos figyelmen kívül hagyni az isteni szándékokat sem. A testi-lelki szakadék melletti korlátot pedig senki se korholja.

Kegyelem. Az irgalom vasárnapján hallhattuk, hogy Isten jóra és rosszra egyaránt ráragyogtatja a napját. A különbség az, hogy a jót kegyelmeivel erősíti meg. Ezekre egyrészt rá kell szolgálni, másrészt imáinkban kell kérni őket. Azonban a látszathívő dőlőfős:

Nagy László írja: „Nekem a kérés nagy szégyen, adjon akkor is, ha nem kérem!” Ezzel felcseréli a szerepeket, mintha a világ az ő kedvéért forogna.

Aki nem ismeri fel, hogy mire van szüksége, azt kitől kaphatja meg és miért kell úgy hozzá fordulnia, mint a gyermek a szerető atyjához, az nem érdemli meg a kegyelmeket.

Lelkiismeret. Minden embernek van lelkiismerete legalábbis addig, amíg azt szándékosan gonosz tetteivel el nem hallgattatja. A lelkiismeret tetteink „minőségellenőrzése”.

Egy tévésorozat a légi katasztrófákról szól. Sokat tanulhatnak belőle a hívők is. A balesetet mindig vizsgálat követi, amely a szerencsétlenség okait tárja fel. Miért történtek a dolgok úgy? Milyen hiányosság okozta? Bár ezzel a megesett bajon már nem lehet segíteni, a hasonló problémákat meg lehet előzni.

A hívő életében a kellő időben végzett lelkiismeretvizsgálat a megelőzésre is szolgál.

3.6 AZ ŐSROBBANÁS ÉS A REMÉNY

Összefoglalásként nézzük meg, hogy mi köze a Nagy Bumm-nak, ahogy az ősröbbanást becézik, a megismeréshez és azon keresztül a reményhez?

Figyeljük csak meg a világ nagy fordulatait, amelyek követni látszanak a filozófiában alkalmazott tézis-antitézis-szintézis hármas fejlődési logikát!

1. fázis. Egykor az ember azt hitte, hogy a Föld a világegyetem központja. Félte az Istent, de ugyanakkor bízott is abban, hogy eljuthat hozzá. Az anyagi világ nagy része érthetetlen volt a számára, így az azon túlihoz fordult a reményért, hogy az élete nem értelmetlen.

Nem szeretem, ha valaki a „sötét középkorról” fecserészik, mert sokkal sötétebb idők követték. Elég arra gondolni, hogy a „felvilágosodás” korában a franciák több boszorkányt végeztek ki, mint az elődeik több száz év alatt, miközben a közemberektől a hittel együtt elvették az őket éltető reményt is. És ezzel még dicsekednek...

2. fázis. A „felvilágosult” ember túlértékelte a saját képességeit, ennek megfelelően a világon belüli szerepét és elfordult Istentől. Az utóbbi egy-kétszáz évben a tudományt emelte oltárra. Nem is vette észre, hogy ma már senki se lehet enciklopédista, senki se láthatja át a világot és így azon a bizonyos oltáron a tudás helyet cserélt az istenként tisztelt véletlennel.

A tudományokat a véletlen uralja. Ezért a mai ember arányosan kevesebbet ismer a világból, mint a régi. Mert bár a tudása rengeteget gyarapodott, az előle elrejtett dolgok halmaza még jobban növekedett és az ismeretlen horizontja exponenciálisan kitágult.

3. fázis. A középkorban az ember csak érezte, hogy milyen hihetetlenül kicsi, ma viszont már tudja is. És ezzel a belátással lassan-lassan visszatér az elveszített szerénysége. Újra a maga helyén találja magát, és ezért talán előbb-utóbb fogékonyabb lesz egy nála hatalmasabb Szellem befogadására.

A fejezet mondanivalóját így foglalhatjuk össze:

Az önfelismerésben nagy szerepet játszik az ősrobbanás. A tudomány és a reménnyel párosult hit lassan közeledni látszik egymáshoz. Mert most már kezdjük megérteni a szabályt, miszerint

***az ember nem létezhet remény nélkül,
viszont a remény nem létezhet hit nélkül.***

Akad jó pár tudós, aki az ősrobbanás tézisének a hatására vált (újra) hívővé. Nem várom el az egyelőre Isten nélkül élőktől, hogy kövessék a példájukat, de barátilag elárulom nekik, hogy ugyancsak biztató, reménnyel eltelítő érzés a tudat, hogy az égre tekinthetek és az ősrobbanás által keletkezett sok-sok milliárdnyi csillagban lelkileg megláthatom a világ végtelen szellemét és Atyának szólíthatom.

4. Milyen természetű a világ? (Gondolatok a szeretetről.)

4.1 A JÓSÁG FOGALMA

Nem tudom már, hogy ki mondta: „Ez a világ a létező világok legjobbika”. Azt sem tudom, hogy igaza van-e, de őszintén szólva ez a technikai létezési minőség nem is foglalkoztat, mert nincs köze a hitemhez. Kit érdekel, hogy a nyolclábú pók praktikusabb-e, mint a hét- vagy a kilenclábú?

Persze, amikor a kislányom vakbele majdnem perforálódott, vagy amikor a halászlét fuldokolva tüdőre nyeltem, a valósnál sikeresebb faji fejlődést is el tudtam volna képzelni.

A teremtés során Isten látta, hogy amit teremtett az jó, csak sajnos a biblia nem igazít el azt illetően, hogy milyen szempontból az. A jóságnak ugyanis akkor is kétféle értelme van, ha áttérünk a magasabb síkra.

Élhetőség. A kisebb-nagyobb bajokat is beleértve földi világunk élhető, sőt, szerintem az élet kimondottan szép. Természetesen történnek olyan tragédiák, amelyek egyesek számára megkérdőjelezzik az élet szépségét, azonban nagy átlagban az élet még a halál tudatában is jó dolog.

Ne tekintsek frivolnak a következőket. Istenke a teremtésben abszolút igazságos volt. Mert igaz ugyan, hogy a legkisebb angyala is szebb és jobb nálamnál, viszont mit tudhat egy jó pohár oportóiról, ami egy ízletes bífiszteket követ?

Mindenkinek akadnak olyan pillanatai, amelyekben kvázi boldog és úgy gondolja, hogy élni lehet és élni érdemes.

Erényesség. Lelki síkon viszont az a kérdés, hogy erkölcsileg milyen minőségű a világ? A bűn bölcsője, vagyis rossz, vagy az erény otthona, tehát jó? Mielőtt ennek a vizsgálatába foglalnánk, rá kell mutatni, hogy van két felfogás, amely másként közelíti meg ezt a kérdéskört.

A **materialisták** és az **objektív idealisták** (például Hegel) tagadják Isten létét és vele együtt az **erkölcsi minőséget** is, tehát nem ismerik el az *abszolút* jó vagy rossz létét. A világban az emberrel jelent meg a jó és a rossz, ámde ezek az erkölcsi minőségek *relatív*ak, időben és térben viszonylagosak és mindenkor az emberi közösségek megítélésének a tárgyai.

A meggyengült nagypapát megenni nem rossz dolog. Pápuaföldön (tér) akkor is erénynek számított (idő), amikor mindenütt másutt már bűnnek.

Ebből a felfogásból az következik, hogy az ember maga döntheti el, hogy mi a bűn és mi az erény. Könnyű belátni, hogy ez biztosan a rosszhoz vezet. Ugyanis mindenkor a hatalmon lévők hozzák a döntéseket, tehát ők fognak dirigálni a jót és a rosszat illetően is.

A liberális potentátok szerint erényes dolog megölni a beteg nagypapát (eutanázia), „érzékenyítéssel” támogatni az erkölcsi fertőt, megengedni a narkózást stb.

Vannak akik **az erkölcsi dualizmust** hirdetik. Szerintük a világ erkölcsi értelemben se nem jó, se nem rossz, hanem két erkölcsi „princípium” uralja: a jó és a rossz szellem avagy „isten”.

Jókai „Három márványfő” című regényében egymással verseng a jó és rossz. A mű a bogumilokról szól, akik azt hitték, hogy a világot a kettő együtt dirigálja. (N.B.: hazánkat már a XII-XIII. században a kereszténység védőbástyájának nevezték, amikor királyaink a balkáni bogumil eretnokség ellen harcoltak.)

Egy iskolás gyerek is képes belátni, hogy a dualizmus tarthatatlan nézet. Tegyük fel az egyszerű kérdést, hogy ki teremtette a világot, vagy másként: ki váltotta ki az ősrobbanást? Kézen fogva tették: egy jó és egy rossz „isten” és megosztottak, hogy a világnak ez a része a tiéd, az meg az enyém? De hiszen ha a jónak bármi köze is lenne a rosszhoz, akkor már nem lehetne jó!

Egyébként a Szentírás világosan kijelenti, hogy nem állhat fenn az az „ország” (azaz bármilyen elv), amely önmagával meghasonlik. A dualizmus nézete önellentmondásos.

4.2 ASZIMMETRIKUS VILÁG

A tudomány azáltal fejlődik, hogy időről-időre valamilyen találmány által a régi megközelítési módszert újjal váltják le. Ez nem feltétlenül vezet a régi ismeretek elvetéséhez, bár mindig rábukkanunk olyan elméletekre, amelyek nem állják ki az egzaktabb gondolkodás próbáját.

Semmit se konyítok a görbült tér elméletéhez. Azt viszont tudom, hogy (többek közt) a mi Bolyaink munkájának eredményeként az euklideszi geometriát követte úgy, hogy nélküle egy úrhajót se tudnánk a Holdra küldeni. A régi geometriai rendszer továbbra is érvényes, csak éppen beágyazódik egy magasabb szintű, összetettebb rendszerbe.

Talán időként a hívőnek is változtatnia kellene a gondolkozásmódján.

Egyrészt meg kell tanulnia **minőségekben** gondolkodni a **mennyiségek** helyett. Lásd a 2.2 pontban a szemekről szóló tanmesét. Az alábbi kicsit összetett gondolatmenet is e két lényeg összefüggéseiről szól.

Másrészt fel kell ismernie, hogy a világ jelenségei **nem szimmetrikusak**: a látszólagos ellentétek a valóságban nem azok. Az igaznak nem mindig a hamis, a jónak nem feltétlenül a rossz, a feketének nem a fehér az ellentéte.

Egyébként az emberi ízlés se kedveli a teljes szimmetriát. Az Omega egyik dalában szerepel a „legszebb női arc” kifejezés. Azonban a legszebb nem a legformásabbat, a teljesen hibátlan jelent. Valakinek a fitos orr tetszik, másnak a huncutka. Szóval egészen jó a mi kis világunk, mert nem lenne egészséges, ha mindenkinek ugyanaz tetszene...

Mondanivalóm kifejtéséhez egy számítógépes példát fogok alkalmazni, ami miatt türelmet kérek. Talán nem is lesz olyan nehéz és talán még lehet is tanulni belőle valamit.

A számítógép a színeket, amelyek minőségek, mennyiségekkel fejezi ki. Az egyik rendszerben a piros (red), a zöld (green) és a kék (blue) alapszínek eltérő mennyiségeiből keverhetők ki az egyéb (barna, sárga stb.) színek. A fehér értéke RGB (255,255,255), azaz mindhárom alapszín a maximumot veszi fel, a feketéé pedig RGB (0,0,0), vagyis egyik alapszín sincs jelen. Az abszolút piros értéke RGB (255,0,0) stb.

A rengeteg **mennyiségi** lehetőség ($256 \cdot 256 \cdot 256 = 16.777.216$) alapján véve csak három **lényegi minőséget** takar. Ehhez azt kell tudni, hogy *a szín nem más, mint a fény adott módon való megjelenése*, amint azt legszebben a szivárványon a fénytörés által láthatjuk. A három minőség az alábbi:

- A **fehér** minden szín összessége, az abszolút fény.
- A **fekete** a fény teljes hiánya, a végtelen sötétség.
- Voltaképpen csak az egyéb színek **színesek** relatív fényként.

A példa jól megvilágítja a világ erkölcsi természetének az aszimmetriáját, ha megpróbáljuk rávetíteni a jóra és a rosszra!

4.3 NÉGYFÉLE ERKÖLCSI ÁLLAPOT

A jó és a rossz fogalmakat itt csak erkölcsi értelemben használom, tehát például a jó kávé, az élvezetes napfény, a rossz matekjegy és a pocsék közlekedés kívül esik a mondanivalón.

Az erkölcsi minőségnek két szemlélete és két értéke van. A két szemléleti sík az abszolút és a relatív. A két érték a jó és a rossz. A kombinatorika elemi törvényei szerint a kétszer két értéknek négyet kellene kiadnia így:

abszolút Jó	relatív jó
abszolút Rossz	relatív rossz

(Figyelmeztetek a nyelvtani szabályra: ha valami egyetlen lényeg, a fogalmát tulajdonnévvel fejezzük ki és ezért nagy kezdőbetűvel írjuk!)

És most következik a meglepetés: a négy közül az egyik nem is létezik! Ez első olvasatra furcsa, de mindjárt megmagyarázom.

A fehér a tökéletes fény, az Isten az abszolút Jó. Ezzel szemben amint a fekete a fénytelséggel, úgy a jó teljes hiánya az abszolút Rosszal azonos. Pontosabban szólva lenne, mert **abszolút Rossz nem létezik!** Akármerre is nézünk a világban, mindenütt tapasztalhatunk jót, fény csillan fel itt is, ott is, ezért logikailag teljesen kizárt a teljes sötétség, a végtelen Rossz.

Persze a kissé figyelmetlenek itt felvethetik, hogy a világban igen sok viszonylagos rossz is van, tehát ha az abszolút Rossz kizárja a relatív jót, akkor miképpen engedheti meg az abszolút Jó, a relatív rosszat?

A kissé figyelmetlenek még mindig abban gondolkodnak, hogy a világ szimmetrikus, jöllehet nem az. Már csak azért sem, mert Isten és az ember nem ugyanazon a síkon létezik.

Az evilágbeli – azaz relatív – rossz létezése törvényszerű.

Legyen szabad a gondolkodást egy kis esettel ösztönözni:

Megkérdeztem az egyik kedves barátomat, hogy Isten teremthet-e egy másik Istent? Azonnal igent mondott a nem helyett. Isten mindenhatóságára gondolt. Arra viszont nem, hogy a mindenhatóság feltétele az abszolút egyediség. Két mindenható nem létezhet.

Isten minden teremtménye „rossz” abban az értelemben, hogy nem érhet fel az alkotójához, nem lehet tökéletes. Talán ezért bíztatott minket azzal, hogy minden alkotásáról kijelentette, hogy „jó”: jó, mert Neki megfelel.

Ezzel eljutottunk a mondanivalónk feléhez. Egészen biztos, hogy ez a világ erkölcsi értelemben nem abszolút rossz, mert van benne rengeteg jó is. Egyéni szinten pedig reményt adhat nekünk, hogy Isten tudatában van a mi emberi tökéletlenségünknek és nem várja el tőlünk, hogy olyanok legyünk mint a kisangyalok. Nemcsak az a jó, aki élete minden percében az – ilyen Jézus urunkon és édesanyján kívül (szeplőtlen) egyébként sincsen –, hanem az, aki törekszik a jóságra, **jó akar lenni.**

4.4 AZ ŐSROBBANÁS ÉS A SZERETET

A **materialisták** tagadják, hogy a világnak lenne saját magán kívüli oka. A világegyetem eredetét és méretét tekintve vagy örök és végtelen, vagy adott időben az ősrobbanással keletkezett, aminek az oka és módja ismeretlen. Ez pedig egyenlő a **véletlennel**, ami az ateisták mindenhatója.

Az ember a kozmosz véletlen szüleménye. A jó és a rossz, az erkölcs és az erkölcstelen csak az ember találmánya, amely térben és időben változik. A világ csak parányi részecskéjeként kezeli az embert, akinek a reménye véges, mert csak másik részecskékre támaszkodhat. Ráadásul olyanokra, akik nem szeretet éreznek iránta, hanem vetélytársai a túlélésben.

A **deista** felfogás lényege az, hogy Isten ugyan létezik, meg is teremtette a világot, de teljesen magára hagyta és nem törődik vele.

Mindig voltak, akik a világot uraló törvények láttán elismerik, hogy egy szellemi lény teremtette, de adott okok miatt fenntartásaik akadtak vele szemben. Darwin, Einstein, Voltaire – hogy csak pár ismert gondolkodót említsek – eleinte istenhívő volt. Darwin a lánya halála miatt, Voltaire egyes visszás egyházi jelenségek miatt fordult el a hitétől, Einstein pedig nem biztos, hogy ezt megtette: csak híresztelik róla.

A deizmus egy tarthatatlan ellentmondást rejteget. A világ teremtése mindenhatóságot, tökéletességet – szentséget feltételez. Mármost aligha sorolható ebbe a kategóriába az öncélú teremtés. Az egyenlő a gonoszsággal, ami a szentségnek, a tökéletességnek az abszolút ellentéte.

A deizmus az erkölcsi dualizmussal kéz a kézben halad. Megtapasztalván a rosszat, a deista úgy érzékeli, hogy a világ erkölcsileg rossz. Viszont mivel őt is éri jó, a jóság létét sem tagadhatja. Ergo szinte a mindenkori hangulata szerint helyezi a rosszat a jó elébe, vagy éppen fordítva.

A **többisten-hívókról** eddig még nem volt szó. Ők a világ keletkezésére zavaros, itt meg nem tárgyalható nézetekkel állnak elő. Ezek azért zűrösek, mert nélkülözik az egyetlen Mindenhatót és ez logikailag megkérdőjelezi, hogy a világon kinek-minek a törvényei uralkodnak, ugyanis az „istenek” egymás tetteit teszik, tehetik semmissé.

Ez pedig végeredményben két dolgot jelenthet. Vagy azt, hogy a világot a káosz uralja, ami csak a véletlen fennköltebb neve, de attól még az ilyen világ csakis anyagi eredetű. Vagy azt, hogy a világban a jó és a rossz istenek harca (illetve az istenek jó és rossz tettei) kiegyenlítik egymást, ami pedig rosszul leplezett, nem életszerű dualizmus.

Sajnos tartani kell attól, hogy az **egyisten-hitekben** is akadnak gondok a teremtés okát és a világ folyását illetően. Néhány vallás arra épül, hogy a teremtető Isten **békétlen** (ti. a harcosokat jutalmazza), illetve **bosszúálló** (azaz

megtorolja az Őt ért sérelmeket). Továbbá volt egy korszak, amikor a vallást a rossz értelemben vett **istenfélelem** uralta (vö. puritánok, kvékerek stb.).

Egyesek félremagyarázva az Ó- és Újszövetség kapcsolatát azt hirdetik, hogy Isten viszonya az emberekhez az utóbbival változott meg: a haragvó Mindenhatóból azáltal lett szerető Atya. Ez persze súlyos tévedés. Az Újszövetség nem Isten örök természetét, hanem az ember lehetőségeit, szemléletmódját, Istenhez való viszonyát változtatta meg.

Elérkeztünk a valódi **keresztényhez**, aki a világ eredetét és folyását egyazon okra vezeti vissza. Ezért gondolatait és tetteit az *istenszeretet* és nem az *istenfélelem* vezérli.

Istent a saját végtelen szeretete arra készítette, hogy megossza magát másokkal, vagyis teremtsen olyan lényeket, amelyek megértik és utánozni is képesek Őt az örömhír tanítása szerint:

„Szeressétek egymást, ahogyan a mennyei Atya szeret titeket.”

Ez a világ természetéről szóló keresztény felfogás tömör összefoglalása. Az élet lényege az, hogy az abszolút Jóhoz hozzá kell adnunk a mi kis relatív jóságunkat.

Ámde vajon mi köze van az **ösrobbanásnak** a szeretethez? A válasz egy kicsit bonyolultnak tűnhet, de talán érthető és elfogadható.

Kétféle teremtés képzelhető el. Egy **statikus**, amelyben a Isten az idők kezdetén megalkot valamit és az úgy is marad a világ végezetéig. A másik egy **dinamikus**, amelyben a teremtés nem egy egyszeri aktus, hanem a világba plántált képesség által állandóan megújuló folyamat.

Amikor azt mondjuk, hogy Isten a saját képére alkotta az embert, azon két dolgot értünk: az ember maga is teremteni és szeretni akar. Ez egybeesik Isten kettős parancsával, amely a szeretet megsokszorozására és a világ tökéletesítésére int bennünket.

A dinamikus teremtés mindkét síkon több lehetőséget ad az embernek és egyben többet is vár el tőle. Az ember nem egy mozdulatlan, minden ízében definiált bábvilág marionettje, hanem egy olyan mozgó világ része, amelyben talentumait az új és új ismeretek által gyarapíthatja. Aligha szorul bővebb magyarázatra, hogy a napot a föld körül keringőnek tartó ember és a holdra eljutott ember gondolati világa között mekkora a különbség. És az is aligha lehet vitás, hogy minél többet megértünk a teremtés folyamatából, annál közelebb kerülünk Istenhez.

Eddig egyetlen témát kerülgettem, mint a forró kását: a szenvedés problémáját, ami sokak számára a hit választóvize. A téma összetettsége miatt külön fejezetet szentelek neki, ami előtt összefoglalom mindazt, amit az élet alapvető kérdéseiről tudni kell.

4.5 A KARDINÁLIS KÉRDÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az eddigiek alapján talán sikerült megértenünk két dolgot. Egyrészt azt, hogy a kardinális kérdések egymással szorosan összefüggnek. Másrészt azt, hogy bár az ateista és a teista gondolkodásmód párhuzamos ösvényeken jár, nem ugyanoda vezetnek. Az eltéréseik a következők:

- A világ végső lényegének a megértéséhez a tudomány nem elegendő: ahhoz **hitre** van szükség: anyaghitre vagy istenhitre. Az ateista se **tud** többet a világ eredetéről és folyásáról, mint a hívő. Ő a véletlenben **hisz**. Vele szemben a hívő a Mindenható szavára hallgat.
- A hitbeli eltérés meghatározza az élet minőségét. Az ateista **reménye** csak a földi lét dolgaira vonatkozó bizakodás, mert a végtelen világ nem nyílik meg előtte. Ezzel szemben a hívő reménysége a földi életén túlmutat és már a földön is az isteni gondviselés erősíti.
- Minden ember képes bizonyos fokú **szeretetre**. Azonban ha valaki nem bízik abban, hogy a teremtet világ **jó**, akkor a megpróbáltatások idején elveszítheti a hitét, a reményét és így nem lesz képes arra, hogy maradéktalanul szeresse a felebarátait.

Mindezek után már csak arra a felvetésre kell válaszolnom, hogy

miért a szeretet a legfontosabb közülük?

Róla kellene beszélnem a legtöbbet, de ezt mégsem teszem. Ennek két oka van. Egyrészt Szent Pál szeretethimnusa mindent elmond a szeretetről, utánozhatatlan tartalommal és formában. Ki vagyok én, hogy azt a szépséget elrontsam a gyatra kifejezéseimmel? Másrészt attól félek, hogy beleszaladok valamiféle érzelmes közhelybe, vagy éppen megfordítva, túlzottan az értelem oldalára állok. Az igazság az, hogy nem nőttem még fel a feladathoz.

Viszont egy dologgal szolgálhatok: megpróbálhatom megfejtetni, hogy a hit, remény és szeretet hármasa közül milyen értelemben a legfontosabb a harmadik. Talán nem mondok csacsiságot.

Az ember az idő által kötött lény, számára van személyes kezdet is és személyes földi vég is. Az emberiség egészét történelmi vég várja, mint ahogy volt történelmi kezdete is. Ezért a **hit és a remény az emberi lét számára fontos történelmi kategória**.

A hit az első kardinális kérdéssel kapcsolatos. A **hátratekintéshez szükséges**, hogy felismerjük létünk okozóját és célját. Úgy is mint a világ eredőjét és úgy is, mint az egyéni élet értelmét. Mindez a szeretettel úgy függ össze, hogy szeretetből (az isteni szándékból) született a világ és benne én is. Ebből következik, hogy a szeretet megelőzi a hitet. Ott állt a kezdetek kezdetén időben is, lényegben is.

A remény a második kardinális kérdés vonzata. Az **előrelátás kelléke**. Isten teremtménye vagyok, de vajon miért? Mi a célja velem? Megyek feléje, de vajon elérem-e Őt? A remény élteti a hívőt, hogy rászolgálhat Isten szeretetére. Ha távozunk a világból, a reménynek is vége, mert betöltötte a funkcióját. Viszont továbbra is velünk marad a szeretet. A szeretet követi a reményt, meghaladja a végek végét is.

Az idő a kulcsszó. Isten – örök. Számára nem létezik az idő, Ő a Van. Emiatt merem kijelenteni, hogy neki nincs szüksége hitre és reményre: azok csak a mi kedvünkért létező időbeli kategóriák. Ezzel szemben a szeretet időtlen: történelmen, időn és téren kívüli örök lényeg. Így már érthető Szent Pál csodálatos himnuszának a kulcsmondata:

***„Most megmarad a hit, remény, szeretet, ez a három,
de közülük a legnagyobb a szeretet.”***

5. SZENVEDÉS ÉS BOLDOGSÁG

Van két kérdéskör, amely kívül esik a tudomány hatókörén, amelyekre az Isten nélkül élő nem találja a megfelelő választ és amelyeket illetően a hívő meggyőződése sem kellően szilárd. Ez a két senkinek sem közömbös terület a **szenvedés és a boldogság**. Ők lesznek a jelen fejezet tárgyai.

Elnézést kérek a személyes szóért. Mivel volt egy tűzbalesetem, ami 30 műtétet járt, mégsem törte meg az életemet, talán van némi alapot ezekről a dolgokról beszélni. (Lásd a „Tűzmise” című írásomat.)

5.1 FÉLREÉRTÉSEK

A szenvedésről nem könnyű beszélni. Ez az a terület, ahol az isteni és az emberi logika a leginkább ellentmondani látszik egymásnak. Számtalanszor hallani efféle: „Hinnék Istenben, de a sok szenvedés...” Avagy: „Ha Isten létezne, akkor nem engedné meg...”

Szóval egyes emberek hívők lennének, ha..., de ennek a szenvedés a legfőbb akadály. Fel lehet-e oldani és ha igen, miként ezt az örök dilemmát?

Az ember testből és lélekből áll. A szenvedésnek ezért rengeteg aspektusa van és közülük csak néhányra terjedhet ki a figyelmem. Mielőtt azokra rátérnék, néhány általános felvetést kell körüljárnom, hátha mindjárt ki is derül, hogy az isteni és emberi logika nem áll annyira messze egymástól, mint elsőre gondolnánk.

A biblia írja, hogy a férfinak keserves munkával kell keresnie a kenyerét, a nőnek pedig fájdalommal kell szülnie a gyermekét. Sokan félreértik ezt a sok helyütt előforduló bibliai „**kell**” szót. Ezekben az összefüggésekben nem kényszerrel jelöl, hanem egyszerűen csak módot. Például ehelyett áll: „a nők általában fájdalommal szoktak szülni” és „minden munka fáradsággal jár”.

A „kell” hibás felfogása helytelen magatartásra vezet, aminek szélsőséges példája az önkínzás, a **mazochizmus** (lásd pl. flagellánusok).

A szenvedés nem lehet kierőszakolt. Volt olyan pap ismerősöm, aki azért hergelte a börtönőreket, hogy jól megverjék és így szenvedhessen úgymond a hitéért. Tetszhet az ilyesmi Istennek?

Mindennapi szenvedés. Miért ösztökél bennünket Jézus arra, hogy mindennap vegyük fel a keresztünket? Szó szerint kell ezt vennünk?

A mondás helyes értelme nem az, hogy keressük a bajt, a szenvedést. Hanem az, hogy az ember nap mint nap feladatokkal néz szembe és nem azon kell töprengenie, hogyan tudja elkerülni azokat, hanem azon, hogy miként kell vállalnia őket az értékesebb élet érdekében.

Ma meg kellene metszeni a szőlőt, de nincs kedved. Vedd fel a keresztet! Vár rád egy szemműtét, de félsz. Vedd fel a keresztet! Édesanyád sajnos szklerózistól szenved. Círeai Simon módjára állj mellé és vedd föl a keresztjét!

Ne zsörtölődj a feladatok miatt, ne morgolódj a bajokon! Tegyél és tűrjél! Mivel pedig mást amúgy sem tehetsz, az ilyen kereszt felvétele az élet békés elfogadásával azonos. És ez már nem is hangzik olyan borzalmasnak.

A szenvedés forrásai. Az ember kettős környezetben él és ezért kétféle hatás éri nap mint nap.

A **természeti eredetű szenvedések** sokak szerint abból fakadnak, hogy a fizikai világ ellenséges az emberrel szemben. Én nem így látom. Komoly erőfeszítés a kezessé tétele, de hajlamos azt megengedni. Ám az ember nem lazálhat: naponta kemény munka várja, márpedig aki kalapácsot fog, az bizony az ujjára is üt, másként nem megy a dolog. Vagyis az embernek szükségszerűen szenvednie kell, de nem a muszáj, hanem a „sine qua non” (ami nélkül nincs, ami nélkül nem megy) értelmében.

A **társadalmi gyökerű szenvedések** sokkal nehezebben érthetők. A háborúkra és a hasonló borzalmakra gondolok. Például az világos, hogy a vulkán ölhet is, amint a Vezúv tette, no de Kovács Jóska a szomszédból?

Mivel engedelmességek az *alkotás* parancsának, a technikai világ jól fejlődik. Gondolj csak a fogadra és a fogorvoslás régi és mai módjaira. Viszont a *szeretet* parancsa elmegy a fülünk mellett és erkölcsi fejlődésről nem beszélhetünk. Egyszerűen szólva a mai ember jobban tud számolni (?), mint elődei, de éppen olyan hazug, parázna és tolvaj, mint azok voltak. A tanulság az, hogy az érthetetlen szenvedések legfőbb okozója az ember.

E tétel legkorszerűbb igazolása az Internet. Csodálatos technika, amit egyesek a bűn és a szenvedés terjesztésére használnak. Gondolj az osztálytársakat kicikiző megosztó oldalakra, az erkölcsi fertő terjesztésére, avagy a drog- és fegyverkereskedelemre.

5.2 SZENVEDÉS ÉS...

Szenvedés és szenvedély. A latin és az angol nyelvekben a két fogalmat közös szó fejezi ki: *passio*, illetve *passion*. Ez az azonosság sok gondolatot ébreszthet benned. A szereteten kívül nincsen olyan szenvedély, amely ne

járna káros hatással, szenvedéssel. A dohányos, a piás, a narkós egy ponton maga vállalta az egyikkel a másikat, az élvezettel a testi leépülést. Vannak persze ártatlan áldozatok is, de róluk is sokszor kiderül, hogy nem egészen menthetők fel. Például nem tartom vétkesnek azokat, akik a diszkóban jutottak „véletlenül” narkóhoz: erre ott számítani kellett volna.

Sokan keresik a bajt. Örömet hajhászva az adrenalin szintjüket fokozzák. Én nem érzek mélabút a féllábú magyar hegymászó halála miatt. Ha nem a sikert kergette volna, hanem fiatalokat tanított volna, akkor ma is élne. Az emberek hetvenkednek az extrém sportokkal, ezért nincs alapjuk a panasza, amikor eléri őket a velük járó szenvedés, sőt az önzésükből fakadó halál, amely közel jár az öngyilkossághoz.

Ugyanakkor vannak „szép szenvedések” is. Ilyen a sport. Minden komolyan űzött sport csupa fájdalom, lemondás, vagyis önként vállalt szenvedés. Minek részletezzem? Aki sportolt, úgyis tudja, hogy mit jelent, amikor a beledet is kiadod. Aki pedig nem sportolt, az úgysem érti, bár nyilván neki is akadhat valami másféle fájdalmat okozó hobbi.

Végül feltétlenül ki kell térnem a **szerelemre**, mint a szenvedélyt és szenvedést együtt hordozó jelenségre. Kiválóan mutatja, hogy amíg azt az önzés dominálja, addig fájdalmat okoz. Viszont ha a **szeretet** veszi át az uralmat, akkor örömbé fordul.

Szenvedés és nevelés. Egyre gyakrabban vetődik fel a probléma, még-hozzá vád formájában: a szülő vagy a tanár veri a gyereket. Hát nem borzalom? Szerintem egy-két kellő okkal elhelyezett pofon még nem az. Én is kaptam párat az apámtól: köszönöm neki. Teher alatt nő a pálma.

Hány és hány könyvet olvastunk, mennyi filmet láttunk, amelyek az angol kisfiúk megpálcázásáról, megfenyítéséről szóltak. Félreértés ne essék: nem Twist Olivérről, hanem a gazdag család Etonban nevelkedő csemetéjéről. Aligha tagadható, hogy az angol birodalom ezektől a pofonoktól nőtt nagyra.

A világ nem sétagalopp: hozzá kell edződni. Ha a tréner nem állít igen kemény kihívások elé, akkor rossz nevelő.

Valamelyik Szent Teréz így fohászkodott: „Istenem, már egy hete nem bocsájtottál rám szenvedést, elfeledkeztél rólam? Megharagudtál rám?” Terézke sportos lány volt, az angolok sportosak, tehát Isten is sportos, ergo én is az vagyok. Legyél te is az!

Szenvedés és kockázat. Láttad a Stromboli című filmet? Az emberek kúsznak-másznak lávahamu fedte randa domboldalakon. Ha néha akad egy-egy halraj, akkor kiélik magukat a halászáttal, amúgy életük nulla, nulla és megint nulla. Miért élnek ott? És miért élnek a Vezúv alatt két milliónyian, miután tudják, hogy az a hegy előbb-utóbb újra ki fog törni?

Ha majd megmozdul, azt fogják mondani: „Isten elhagyott bennünket.” Az ember mindig és mindenütt kísérti a sorsot, szembeszáll a természet és az erkölcs törvényeivel. Amíg kísérlete beválik, magát dicséri. Utána viszont Istent káromolja. Ja, ha én egy valós vagy képletes vulkán tövében csücsülök, az normális. Ha viszont kitör, az Isten érthetetlen műve.

A természeti katasztrófák sok szenvedést okoznak, rengeteg halált is. De távolról sem annyit, mint az ember kreálta gépek és helyzetek. Cunami, rák, autóbaleset, atomrobbanás? Te melyiket választanád?

A szenvedés tartama. Sokak szerint a választás a szenvedés hosszával és intenzitásával függ össze. Sok filmben vetik fel a kérdést, mint persze az életben is: „És sokat szenvedett szegény?”

Ez normális kérdés, de azért mérlegeljünk egy kicsit. Ha száz év alatt egy percig kellene szenvedned, felemlítenéd azt? És ha egy napig? No és ha egy teljes hétig? És mennyi a húsz év az örökkévalósághoz képest? Ha **húsz évig** szenvedsz, hogy utána **örökké** boldog lehess, az szerinted már elfogadható arány? A szenvedéseiket csak azok nem képesek elfogadni, akik nem hisznek. Nem hisznek a földi létük értelmében és főleg nem az örök életben.

Szenvedés és büntetés. Az Ószövetség szerint Isten szenvedéssel torolja meg a bűnöket és nemcsak a vétkesen, hanem *hetedízíglén* az utódain is. A zsidók úgy tartották, hogy a vakot, a bénát a saját vagy a szülei bűnéért sújtotta a baj. Ezért ahelyett, hogy segítettek volna rajtuk, megvetették és kerülték az ilyen betegeket.

Viszont elgondolkodtató, hogy a bibliát alátámasztják a DNS-en alapuló öröklődési elméletek, bár evidens módon nem a lelki, hanem a testi jegyekre alapozva.

Az Újszövetségben Jézus igen kereken és világosan leszögezte, hogy Isten a földi létben nem büntet minket a bűneinkért, hanem szerető atyaként arra vár, hogy megszabaduljunk tőlük. (Lásd Jézus kommentárját a Siloe tavánál bekövetkezett balesetről.) Az utolsó ítéletnél is csak az jut örök kárhozatra, aki megátalkodva elutasította a feléje nyújtott szerető kezet.

Szenvedés és enyhülés. Ahol a baj, ott vár a segítség. Számos hasonló szólásunk van. Miért nem vesszük komolyan őket? Olvasom Gárdonyi „Statárium a másvilágon” című kötetét. Több helyen ír a szenvedésről, érdemes átlapozni. A „Virradat előtt” című novella háborús bajokról szól:

Vonaton utaznak volt katonák. Egy kocsis elveszítette a lovát. Egy borbély a lábát. Egy kovács a karját. Egyik se képes folytatni a mesterségét. Keseregnek. Vádaskodnak. Csak a sarokban ülő társuk hallgat. Sötét van. Amikor a kalauz bejön, lámpája fényénél látszik, hogy ez a katona fekete szemüveget hord. Vak. Ő veszítette a legtöbbet, mégis ő nem panaszkodott. A többiek gyorsan megvigasztalódnak. A kocsis majd talál új lovat; a borbély majd parókát csinál, ahhoz nem kell állni stb.

A nagyobb szenvedést látva a mi bajunk megenyhül. Miért van szenvedés a világon? Talán azért is, hogy csillapítsa az elkerülhetetlen másikat? Nem messze a lakásomtól, a Marczibányi téren van a mindenféle fogyatékosok otthona. Mindennap találkozok velük.

Az egyiknek se keze, se lába – nélkülük született - mégis mosolyogva udvarol egy daliás lánynak. Őt láttam magam előtt, amikor egy kicsit megégttem. Te jó ég, mi az én apró bajom az övéhez képest, mégis ő bírja jobban?

A gondviselés számos úton-módon segít minket a bajban. Kitalálta testi sebeinkre a feledést. A sokkot, amely miatt nem emlékszem se a megégésem részleteire, se az autóbalesetem fájdalmas mozzanataira: ha akarnám se tudnám felidézni őket. Ha a Mindenható bosszúálló lenne, akkor a fájdalom fizikailag is felidézhető lenne. A méregre van gyógyír, a bűnre bocsánat, az esőre napfény, a kudarcra siker.

5.3 A SZENVEDÉS ÉRTELME ÉS HASZNA

A szenvedés értelme. Jó-jó, mondd, egy kis szenvedés nem árt, de elrettentőek azok a nagyok és azok a fölöslegesek... De kinek mi a nagy? És honnan tudod, hogy melyik a fölösleges?

A 3.4 pontban meséltem Joniról, a tolószékbe kényszerült lányról. Két szempontból sem volt értelmetlen a szenvedése. Egyrészt sokan tanultak türelmének a példájából. Másrészt bizonyára sokakon segített az imáival is.

Szóval a szenvedés nem értelmetlen, ha valaki fel tudja használni azt a saját vagy mások lelki üdvössége érdekében. Éppen ezért egyetlen dolog van csak e téren, amit képtelen vagyok megérteni és elfogadni: a kisgyermek szenvedését. Ugyanis ők még nem elég érettek ahhoz, hogy azt a rosszat valamilyen módon jóra fordítsák.

Viszont megfigyeltem, hogy akárhogyan is kínozzák a szülei, a kisgyermek csak szereti őket. Nem kellene őt utánoznunk? Aki elfogadja a fájdalmat attól is, aki nem is biztos, hogy szereti? Akkor én miért nem tudom alázattal eltűnni a szenvedéseket attól, aki egészen biztosan szeret? Talán erre is értendő a „legyetek olyanok...” intés?

A szenvedés haszna. Négy évet nyomtam le a Közgáz egyetemen. Bár többször jártam mellé, mint az előadásokra, mégis ragadt rám egy kevéske közgazdász szellem. Ezért teszem fel a következő kérdést:

Az emberek hány százaléka él a szenvedésből?

A hadiipar és a pénzügyek negatív értelemben szenvedést okoznak.

Az egészségügy, az élelmiszeripar, a közlekedés, az energia-ipar (fűtés, villany) a szenvedés csökkentésére szolgál. A szépítószeres és divatcikk a szépasszonyok szenvedéseinek az elsimítására való. A művészek nagy része a szenvedésből él. Avagy olvastál olyan regényt, láttál olyan színművet, amely a felhőtlen, boldog életről szól? A művészet az idő mulatásával a szenvedés feledtetésére szolgálhat, bár be kell vallanom, hogy egy mai rendezésű színmű nekem a szenvedést sokkal inkább fokozza, semmint csökkenti. Nem utolsóként a szenvedésből élők sorába illenek az egyházi és a karitatív intézmények.

Szumma szummárum az emberi foglalkozásoknak legfeljebb csak az öt-tíz százalékról mondható el, hogy nincs még távoli kapcsolatuk sem a szenvedéssel. Persze csak azért nincs, mert valamit nem vettünk észre.

Mi történe akkor, ha nem volna éhség, fagy, sötétség, félelem stb. a világon? Az emberek jórészenek nem lenne munkája, nem volna értelme az életének, ergo szenvedne és szenvedést hozna másokra.

A világot vezérlő paradoxon ezért így hangzik:

***Ha a világon nem volna szenvedés,
akkor igen-igen nagy lenne benne a szenvedés.***

Ez nem csacsiság, ez nem tautológia, ez csak logikus érvelés arra nézve, hogy szenvedés nélkül nem létezhet ez a világ, amely praktice a szenvedésből él és ez egyre inkább így lesz, ahogyan sokasodunk.

Ennek az úgymond fenntartható fejlődés is a bizonyítéka, hiszen az azt jelenti, hogy sok mindenről le kell mondanunk azért, hogy végül a régebbinél silányabb dolgokhoz jussunk. Fabútor helyett pozdorjához, rézsilincs helyett alumínium-utánzathoz, nyomtatott könyv helyett szemrontó internethez stb.

Személyes záró példa. Főkönyvelő édesapám hobbi a szabászat volt. Még a katonaságnál tanulta ki a szakmát. A zongora teteje volt a műhelye.

Mindig megleptek a furcsa kezdetek. A tiszta anyag helyett egy szürke lap itt, pár sárgás plazúr ott, az egész át- meg átöltve a vastag-cérna durva szövésével. Hát mit mondjak, az egész roppant ocsmányul néz ki! És azt még nem is mondtam, hogy az lett volna az én érettségi öltönyöm, mert arra nem tellett, hogy újat vegyünk. Szóval ez a rakás férc lesz a jutalmam négy hosszú év munkájáért, szenvedéséért?

Azután az érettségi előtti estén, későn, szinte a legutolsó órában a fércmű egyszerre csak kifordult. Megmutatkozott az öltönyöm igazi színe és formája. Az én öltönyömé, amely méltó volt az alkalomhoz, a készítőjéhez és hozzám.

No látod, ilyen az egész életünk. Szünetekkel, csúnyaságokkal teli fércmű, mindaddig, amíg eljutva a feltámadásunk érettségijére teljes szépségében meg nem mutatkozik...

5.4 A BOLDOGSÁGRÓL

A kérdéssel kapcsolatban legelőször az örömhír előtti és utáni erkölcsi világ vezérlőelvének az eltérését kell megvilágítani.

Az Ószövetségből ered a **Tízparancsolat**, a zsidó és a keresztény vallások erkölcsének az alapköve. Bár a „Szeresd a felebarátodat!” általános parancs is megfogalmazódott, az emberek értetlensége miatt részletezni kellett azt a 4-10. parancsolatokban. Vegyük észre, hogy ezek mindegyike tiltás, amelyek a „Ne...” kifejezésformát követik.

A Tízparancsolat az örömhírről se vesztett a fontosságából, de vele szemben a **Nyolcboldogság** (ami az előbbi társaként tulajdonnév és szintén egybeírt) nem tilt, hanem tanácsokat ad. Közülük az első sok poénkodásra ad alkalmat a tájékozatlanok körében:

„Boldogok a lelki szegények.”

A hívők sincsenek tisztában a kitétel jelentésével, ami nem csoda, mivel a teológusok is sokféleképpen magyarázzák. A fordulat azért félreérthető, mert a „lelki szegénység” eredetijének nincs jó magyar fordítása.

Ez nem egyedülálló jelenség: a Miatyánkban is szerepel hasonló. „Ne vígy minket a kísértésbe.” Mintha Isten a bűnre csábítana bennünket. A rossz fordítás valami ilyesmi helyett áll: „tedd, hogy legyen erőnk elkerülni a bűnt és a bűnre vezető alkalmakat.”

A „lelki szegény” fogalomnak több teológiai magyarázata van. Mivel a többségük az ember jelentéktelenségét emeli ki, elhagyom őket, mert én erősen hiszek a talentumokban, a cselekvőképességben, a szabad akaratban. Továbbá azt sem gondolom, hogy a gazdagság önmagában véve bűn lenne.

A gazdag ifjú példája sem a gazdagság teljes elvetéséről szól. Persze első a hit, az Isten követése, de a tisztességgel szerzett gazdagság nem szegény és nem mindenkitől várható el, hogy mindenéről lemondjon. Például egy orvos nem élhet autó, rendelésre alkalmas hely nélkül. Viszont Elvis Presley ötven luxuskocsija már több, mint túlzás.

Szerintem **a lelki szegénység kiegyensúlyozott elégedettség**. Ennek megértéséhez azt kell tudni, hogy ki az igazán gazdag és ki a szegény? Az elterjedt tévhit szerint gazdag az, akinek sok pénze, nagy hatalma van stb. Viszont a bölcs felfogás így szól:

Nem az a gazdag, akinek sok mindene van, hanem az, akinek van annyi, hogy már nincs szüksége többre.

Ezért az elméje nem a szerzésen jár, életét nem annak szenteli, szellemét nem a gazdagság uralja – vagyis lélekben szegény.

A lelki szegénység, közvetve, a másik hét boldogság alapja. A békesség, az irgalmasság stb. abból fakadnak, hogy nem vágyunk többre, mint ami ebből a szűk erőforrásokkal rendelkező világunkból minket valóban megillet.

Ezzel szemben a hiúság, a kivagyiság stb. által a lelki szegénység ellenébe mehetünk akkor is, ha mást nem rövidítünk meg. Például a plasztikai műtét személyes ügy, nem okoz kárt másoknak, de mert a meglévőnél többre irányul és nem a feltétlenül szükségesre, legalábbis olyan bocsánatos bűn, mint mondjuk a torkosság.

Az emberek annyi mindent fontosnak tartanak, annyi mindennek a **rab-jai**. Ha képesek lennének a lemondásra, ha vérükké válna a lelki szegénység, akkor megszabadulnának a javak fogságából. (Javakon itt nem csak anyagit kell érteni, hanem minden olyasmit, amire vágyani szoktunk: hatalom, hírnév, testi szépség stb.)

Ha valaki meg akarja érteni a lényegét, az ne feledje, hogy

lelki szegénység => szabadság

Gondolom, hogy aki felfogta a fentieket, az többé már nem fog kacarászni a kitételen. A lelki szegény ugyanis nem vesztes, hanem ő az igazi, a boldogságra egyedül esélyes győztes.